

**Ущатовський Ю.В., к.е.н., доцент,
доцент кафедри цифрової економіки та
міжнародних економічних відносин
Корніюк Н.О., магістрант
Державний університет «Житомирська політехніка»**

ЗАЛУЧЕННЯ ТЕОРІЇ РИЗИКУ ДО АНАЛІТИЧНОЇ ОЦІНКИ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах ринкової економіки найчастіше отримує винагороду той підприємець, який вчасно ризикує. Закономірно, що господарський ризик характеризує збитки від неправильних управлінських рішень, прийнятих в результаті впливу різноманітних факторів середовища, в якому відбувається господарська діяльність. Разом з тим, оптимальне управлінське рішення може розглядатися як резерв для отримання додаткових переваг, що передбачає високу якість аналізу поточної господарської ситуації та прогнозування тенденцій її розвитку. Тобто, господарський ризик – філософська категорія і невід’ємна складова підприємницької діяльності, що характеризує вплив як позитивних, так і негативних чинників на фінансовий результат суб’єкта господарювання.

Науковці пострадянського простору загалом і українські зокрема, докладають зусилля для вирішення проблеми своєчасного виявлення ризиків та їх аналізу. Проведені дослідження (В. Вітлінський, Л. І. Донець, Г. Г. Кірейцев, В. В. Матвійчук, О. Д. Стешенко та ін.) стосуються формулювання економічної сутності ризику, фрагментарного вивчення того чи іншого виду підприємницького ризику чи окремих методів його виявлення без чіткого визначення місця ризиків у оцінці господарської діяльності підприємства в цілому. У цьому аспекті важливою є роль теорії ризиків.

Грунтовні дослідження категорії ризику почалися з другої половини XVIII ст. Історично сформувались два теоретичні підходи з діаметрально протилежними поглядами. Судження про ризик як про можливість небезпеки сформулювали представники класичної теорії ризику: А. Сміт, Дж. С. Мілль, Н. У. Сеніор, Й. Шумпетер, Дж. М. Кейнс. З метою врахування розміру негативного впливу ризику пропонувалось платити за ризик враховувати у структурі підприємницького доходу, тобто перекладати ризик на споживача.

Представники неокласичної теорії ризику, а саме А. Маршал та А. Пігу розглядали ризик через призму коливань розміру очікуваного ефекту і через вплив величини граничної корисності. Вона обумовлює поведінку підприємця, для якого, за інших рівних умов, розмір прибутку стає менш цікавим, коли він пов’язаний з ризиками.

Спроба розмежувати поняття ризику та непевності була здійснена дослідником неокласичної школи Ф. Найтом, який визначав, що ризик – це лише така непевність, яку можна технічно оцінити, розрахувавши ймовірність. Одним із перших підхід до виміру ризику запропонував М. Фрідмен, який вивчав питання розрахунку (оцінки) рівня ризику крізь призму теорії корисності.

Сучасна теорія ризику була запропонована Г. Марковіцем і В. Шарпе, які вважають показниками рівня ризику статистичну варіацію та стандартне відхилення. – відхилення очікуваного значення випадкової змінної (прибутку) від її середнього значення.

Зауважимо, що становлення та еволюція теорії ризику відбувались у тісному взаємозв'язку з галузями: філософією, математикою, страхуванням, фінансами – і тільки згодом її стали пов'язувати з економічною діяльністю.

Отже, для того, щоб використати здобутки теорії ризику для аналізу й оцінки господарської діяльності підприємства слід врахувати новітні напрацювання у тих наукових сферах, що зумовили можливість і її необхідність залучити до економічних процесів. У цьому напрямі найсуттєвішим є можливості інструментарію програмного забезпечення щодо здійснення операцій з математичними функціями та обробки значних обсягів статистичної інформації. Разом з цим, значними перешкодами на шляху до поставленої мети є обмеженість останньої та складність інтерпретації результатів, що потребує додаткових компетентностей у сфері технічних наук.

Розглянемо інший аспект здійснення аналітичної оцінки господарської діяльності через призму теорії ризику. Початковим джерелом для цього вважатимемо фінансову звітність. Враховуючи той факт, що виміряти (оцінити) підприємницький ризик дуже складно, він безпосередньо не може бути об'єктом, який відображений у звітності. Вона ж може фіксувати лише його ймовірні та дійсні наслідки (негативні та позитивні), а також відображати результати впливу на ризик. У зв'язку з цим вже існуючі методи оцінки ризику ліквідності та фінансової стійкості, які розраховані на дані балансу та звітності, не враховують перехід від одного рівня (чисельного виміру) ризику до іншого, а фіксують самі зміни структури активів, пасивів і капіталу відносно попереднього періоду. Тобто втрачається взаємозв'язок між рівнем ризику, який існував та відображенням його впливу на показники балансу та фінансової звітності. Це особливо помітно у випадку відсутності таких змін, що не корелює з постійною присутністю ризику в ринкових умовах господарювання.

Кількісна оцінка ризику залишається вузьким питанням, над яким слід попрацювати для врахування його значення і доповнення показників фінансового звіту підприємства. Для здійснення оцінки господарської діяльності підприємства на основі теорії ризику існує необхідність подальшого проведення системних філософських, економічних досліджень ризику на основі системного принципу та синергетичного ефекту.

Таким чином, для розширення аналізу і оцінки господарської діяльності підприємства доцільно залучати теорію ризику, що дозволить забезпечити процес безперервного і ефективного функціонування підприємства.